

ШЫНИ

Солун 1925 чылдың август 31-де үнүп эгелээн

№ 41 (15479) ♦ 1995 чылдын март 3, пятница ♦ Ат салган шагы 20.50. ± Салар өртөз 300 рубль.

РЕСПУБЛИКА АМЫДЫРАЛЫ: болушкуннар, фактылар

ХЛЕБ БЫЖЫРЫП ЭГЕЛЭЭН

Эйне хүндүлээрвис «Шын» солун редакциясынын аныктыгы чыгарып, экни өүзөңи с.г.н.н.н.е. албадагы, с.л.р.ж.е. бир-ле дугаар бижир т.р.б.с. ынчалза-да солунуң до.таамал по.муччулары бис. Амданың, чыгың, чыгыча хлеб быжыры уызы анык кыс Индира Агбай-оол болган ооң кады ажыдал турары база-ла анык ыс: өөрүнүн ас сеткилдинг, чоңуга эвилең, оошаанан ажылыңг сеткилиңден бердигин ажыдал турарының дугайы махтан бижир бодалымыс.

Бо кыстарымыс хүндүс хамаанчок, хлеб чешишес хире апаарга, дүне-даа хлевине бижырып, бүдүн суурун эртен, кежээ изиг хлевине хандырып четтирип келдилер. Моон мурунунд хлехи Бай-Хаактан, Хоуу-Аксандан, харын-даа Кызылдан сөөртүп эккел турду.

Чүвениң ханызын бо-даар, дузааргак сеткилдинг кижилер бир-ле эки чүвени бодап тып алыр боор чүведир ийин. 1993 чылдын эгелен рабкооптун эртемпериянын септээс, хлевине бо кыстар боттары бижырып эгелээн. Оон-на эгелээш хлевини шынары эжизаан. Чаагайын чүү дәрі! Аш-чөм аймааның өртөз хун келген тудум өзүп турар

үеде чигир, маргарин салдып алыр харык чок, пенсия алырга, оовус чүгүле хлевине ой. Бо кыстарымыс бижырган хлевин кайдига-да холук чокка чогулап аардыр бис. Кыргыз-дижек улуска чымчак хлеб херек. Делегейиңд хэрэженининеңиң хуну март 8 чокчулуп оор. Индира Агбай оодун удууртаны күш ажылы бо бичи коллективтиң кеңигуну кыстарымыска байырлалын таварыштыр аас-кежикти, буяның ажылыгынег чедишкенинереңи Элеге суурун бүгү кырганаанын мурундан күзедис.

Анай, Дадг оол ХИР ЛИБЕЙЛЕР. Чода-Хөл кожуун.

КЫДАТТА ТЫВАЛАР ДУГАЙЫНДА

Республиканың национал библиотеказына темалык кежээлрди, номчукуларымыска аныктыгы яныз-бүрү аныктыгы б.б.н.н.н.н. а ажыла чы ары кылың чоруду турду. Бо ууда а ачымыс төвү эргемениңиң кылдымы, эргеш чынычылда исти-тудунд ажыдаачыны Марина Васильевна Монгуш-биле ажуржалга болуп эркен.

Ужуржылганың кол темасы болган Кыдат Республикасында чуртгап чоруур тыва өңүткериның амдырал-чурталгазы, ажыдаачылыгы биле тааныштырылган да, кеңеш дийдиачылыгыстың дичээлениң хаара түдү берген. Билгилеги Кыдаттын бир көдээ суурундан м.в. монгуштуң тыртырып алганы кичиооруу тыва улустук чүс чурат дыңарыңарың орнуна, чагыс катан кереңи дээр» деп үчөөр до-маан оодаттады. Шынык, каңаччылыгы арыл, чараш агаар-ондустогу черде чурттап турар чоң болду, бистиң Тываавыста оң чараш булуңуус Токула. Оларның арын шыраып, чугаа-домая, сагылазы, аажы-чаны мыңга үениң дургунда кадалгалтыганын көргөш, дыңаша, холчок өөрүп олардуус. А харын-да педагогика институдун чамдык студентилери боттарыга херек, со-нуураан чүүлдерин дем-дегел бижип ал, кежээңи удуруп эртирген килдис

эргелекчиңи А. С. Налга-оол, улуг библиоткачы Ж. А. Буру оларын демел салганы номнарын база оодышкан М. В. Монгуштуң бижээң ажыдаарының даңкызы биле таанып көөр аргалы болдулар.

Студентилерин аразын-да хонге билдинер ап-р-ган ыраажы Солун-оол Монгуш Назы-чары анык-лаа болза, эртем-интигел талазы биле улуг ажыктың ажыдаары кылып чоруду М. В. Монгуш «Аван» деп ырызы олек кылдыр, дийнап ханмас хоюгу үнү-биле аян тудуп берди. Марина Монгуш амгы үеде Кыдат Республикада чурттап чоруур тыва өңүткериның дугайында эртем ашынын доолуп турарын билдиңатты. Удавас чырыкче оон ажылы үнүп көөр боор дээринең буюр реп. ону маан турар бис.

Кара-ыс Ап-ТЫЛА, Республикаың Пушкин аттыг национал библиотеканың социал-экономиятиг килдисинг библиотекары.

РЕЙДИЛЕРНИҢ ТҮННЕЛИ

Бай-Тайга кожуунун интиги херектер кылдының төлөөзи В. С. Салчақтың удурулазы биле 1994 чылда кожуна нар-отитиңг чыл-дүмедерге уду реидилерин кылып чоруткан. Бирги кварталда кылган реидтин талазы биле 13 кижиге ад-министрация хемчеглер оонаган. Оларның аразындан алды кижилерниң херээн иныч четпестер комиссиязыне шилтиктен.

Ийиги кварталда операция «Донин-94»-ге хамаарыштыр кожуун иштинин эмнегелери, аптекаларын хынап, реид кылган. Ол реид үе-зинде болуңга чыды чаш-пан (конопля) ап чорган дөрт кижиге тортаал оонаган.

Бай-Тайга кожуунун интиги херектер кылдының төлөөзи В. С. Салчақтың удурулазы биле 1994 чылда кожуна нар-отитиңг чыл-дүмедерге уду реидилерин кылып чоруткан. Бирги кварталда кылган реидтин талазы биле 13 кижиге ад-министрация хемчеглер оонаган. Оларның аразындан алды кижилерниң херээн иныч четпестер комиссиязыне шилтиктен.

Ийиги кварталда операция «Донин-94»-ге хамаарыштыр кожуун иштинин эмнегелери, аптекаларын хынап, реид кылган. Ол реид үе-зинде болуңга чыды чаш-пан (конопля) ап чорган дөрт кижиге тортаал оонаган.

АЛДАН-МААДЫРДАН МЕДЭЭЛЕР

Кижиге дээш сагыш салбышкын Көдээде ажыдал, чурттап чоруур тыва кижилерге эт база кол чемирниң бирээзи. Кижиге бурунде мал бар дээр болза чагыс апар. Суг-Хөл кожуунда «Алдан-Маадыр» совхоз мал-маган тутпайн турар чамдык ажылыңыңарын, тускай эр-темирлери эт-беле ханды-рар талазы биле тускай шин-тени үндүргөн.

Мал тутпайн турарларга кышкы чыкче ажылаары биле бо чылын 33 сарлыгы соккан. Оларның эдин чик өрткеге салып, боттуг деткимени көргүскен. Оон

ыйа амдыралы хирелиг өг-бүделерге тарааны халас-ка берген.

ТОТПАС ХУРАГАННАРЫ ЭМИКТИКТЕЭР Сарыг-Булуң суг-бараан фермазында 48 хунажин инек бар. Оларны ажыла-агы каш чыл бурунгаар Саян артын-дан садып экиктен. Бо хуннерде инектерин хой кеэни оодаткан, бызаалары оңча-менди.

Ында ийи саанчы ажы-дал, бир хүнде 68-70 литр сүттү саап ап турар. Саг-дынган сүттү уруулар албан черинге, чоңа садып, эвиңг эвес оруларны ферма кирип

ап келген. Оон артан сүттү малчы коданызга иелер тоторбас хураганнар эмиктезин дээш берип турар.

СОВХОЗТУҢ ДЕТКИМЧЕЗИ УЛУГ Оргу-Шөл койжу бригада-зында төрүрү коданызга ажил-иш хайыккан. Оон кышкы тургалдында элек-тир чыры кириңген. Ол чорук төрүрү код-ныг мал-чынырга таарымчалыг бай-далды тургускан. Мал чеми-нин курлавыр бар, оон сөөртүлгези улумчыл тур-рар. Суг-биле хандырылга багай эвед.

Бо хуннерде хой оодат-ш-кыны кидин түлдүткөн. Малчынырга дузалажыры биле сакманчылар колан р-да чед берген. Мынчип кээрге, малчынырга боттуг деткимени совхоз дирек-циязы те ирри тур ры ма-и-на илден.

Мурунку чылдрга бо-даарга, малчыг хоромчаны кызырылган. Хой буруун-де хураган оңча-менди. Эрес-оол Сарыгларда 176, Омак, Эмей-оол Монгуштар-да 87-135 хураган немиш-кен, хой оодаткыны улум чылавышаан.

Түлүг КАРЫМА. Суг-Хөл кожуун.

САМОЛЕТТУ КЫМ ООРЛАП ЧОРУТКАНЫЛ?

Тыва Республиканың Россия Федерациязына кат-тышканыңдын бээр 50 чыл оон эркен күзүн бүгү чоң байырлап эртирген болгай. Ол улуг юбилейге таварыш-тыр Россия Федерациязын-дын Президентизи Б. Н. Ельцин Тывага дык хой түнүг белес-селекти бергенин чоң билер. Оон иштеди 100 ажыг пассажир олуруп алган ырак черлерге жу-дар чаа бөзүрүн «ЯК-42» са-моледун база берген. Оон өртөөн аздан-даа херэз чоң.

Президентиниң белеске берген самолетун доран ажыдал эгелээр дээрге, ам-дызында бисте оңу баш-карыттар белен мергежил-дик жулдучулар чок бол-ганы биле холбаштыр. Оңу өске черге араңдага 6 ай хуусада бээр деп турган. Оон бөзүдө дуурулугага ат салган соонда бээр бол-гач, чок, ол ындыг болган.

ТР-ниң Президентизи чоокта чаа Москвага аш-төрик чугаалажып чо-рааш, Красноярск аэропор-тунда «бодуну» самолетун доран таны кааш, чүвениң аайын тыппайн барган.

Ол доран ол черин уду-тургулазын чектеш, само-лед кичил ында чед бер-генин айтарга, ону орта билер кижиге чок болган. «Ын-дык болза оңу Тывага катан чедирери!» — деп, Ш. Д. Ооржак негедеге кы-лырга, тус черин кыла-шуугунуң ажыдаачылары кыбар чүүд чок дээрин тайылдырлаан. Ычангаш ол самолет Красноярск аэропортунда ам үш ай!) дургунда анаа туруп ту-руп.

Ш. Д. Ооржак Кызылга келгеш керээге ат салба-шанда ол самолетту кым ынар чорутканы дээрзи-ниң дугайында айтыры-ны тургузуп, ол талазы-биле харыс-салгалыг уду-турчуларны, сайттарны шуугузуун айтырган. Билер кижиге чок. Дорт харыс-сал-галыг сайт Н. Б. Дьяков аңаа канды-даа чөпшээрел бөрбөз мен дээрзин тайыл-дырлаан. А «Тыва агаар шугуму» акционерлиг ни-лителдин даргазын ху-лээгезин күсөдип турар П. П. Ремнев с.молетту кым-наар, каян, каянч апарга-ны беэни билбес болган.

Бо хире харыс-салгалыг улуг удуручулар ону бил-бес болза ам кымдан айты-рарыл!

Бодан-даа көрдүр. Бир хамааты кижиниң гаражи-на «Жигули» чиде бээр болза, милиция, КАИ ажы-даачылары доран дилеп эгелээр. А кажан «АН-2» эвес, а күчүлүг «ЯК-42» самолет чиде бөз-гө, кым-даа деидевезен, кым-даа билбес болган. Ол дугайында моон мурунунд Президентиге, өске дрга-ларга-да кым чуну-даа кыт-табайн барган. Шууг-ла кай-гамчыд!

Ам херек мындыг болган соонда кымдан айтырарыл? Мен бодаарымга, само-ледту кажан апаргалыл, ол хун кымчир ажыдаачылар (аэропортка), ужулдур үе-рин кым чөпшээрел дээр кышк айтырылгыны ту-стус кижилер мурунга шыг-ты тургузур апар. Мңча чүге милицияны эвес, харын КФА-ны (Контрраз-ведчаный федералдыг эль-банын) онза черлерг кил-дисинг ажыдаачылар-н, прокуратураны хаары ту-дур турар. Самолетту оорларынга кирип ен ки-жетерге херек отураары чу-гула.

Тыва Республиканың Дээди Хуралының үшкү сессиязы

ТОДАРГАЙ САН-ТҮННҮГ БОЛУР

Дууну хунге чедир ТР-ниң Дээди Хуралының үшкү сессиязының дөрткү пленардыг хуралы ажылын улумчылан. Баштайгы хүнде сессия ТР-ниң Президентизиниң чоңа болган парламентиге айтканын база 1994 чылда ТР-ниң Чазаанын канчаар ажыдаачы-нын дугайында отчеттуг сайгарылгазын кылган. Оон дараазында «Тыва Респуб-ликаың Чазаанын дуга-йында» хойду төлөветениңиң чаа сөзүгүлелин деп-татпа чуугаатырып көргөн. Ол өзүвээр Чазаа чөвүдөлү-чү өвөлекчиге эргелин оор-ган аңаа тургустунар. Ко-жуун, хоорай чагырыкчы-ларын Чазаа кеңежгүчөөзи кылганыңа, амдыктың эки-тулга шиптилерге хулээп туралды, көвүрүм бодунуң дугайында болурумун баалаы база турту көөп болду. Ырак-узак көндүрдүрдүн ху-раалдалар дээш кызыл-даары база бергеле.

Сессия 1995 чылдың ше-рирге кылырылга до-те-сиязын составын бычыган, ам улумчыл дугаази ТР-ниң Чазаа Сангызын ордалады В. В. Коо-Сул, оордалады шипг комиссар А. И. Зилин болган. Ол өшкүн арат-тар чың ажы-лаачыларны боттарының көвөрүмүзүңа хулээп алган кылыгыны падал-меттиге чуугаатырып, ДУ-ениң агаар политика комитетинге арат-тар ажил эки-лачыллары чоктидиргиче тургустунуң чоктидиргиче кылдырып таскаан.

Эртен чылдын март айында «Хой-ниги каттыгыны кышар (зарниңчиге) дугайында» ТР-ниң хойду-гу хулээп айданыңн тур-ган. Ам аңаа ТР-ниң Пре-зидентизи Ш. Д. Ооржак өскөрдүр болган эвиле-лер кирипирин саңддун. Ол өзүвээр моон солдур поли-тиктиң партиялар, массалыг кеңешини шимчээшкисинг политика соруттарың саңдда кеңежгүчөөзи ыл-ды-дал тодаргай саниг турар. Оларга Тыва Республиканың Шугуу яамызы өскөрдүр комиссияны оодат-тыр барымдал тургуз-бүртүрген. Политиктиң пар-тияларын пр-рарымың д-ди килдисинг хөз-деини бил-лел турары биле ол дуга-йында партиялар солдур-на партиялар учуртуптар.

Тес-Хем

6317 ХУРАГАН ОНЧА-МЕНДИ Кожуунуң ажылаачы-ларында интиги биле тө-рүрү хой саны 21527 баш. Бо хуннерде 6584 хой тө-рөзи. Олардын 6317 хураган амгы үеде оңаа дорууп ту-рар.

Малчынарның кыштар-лында байдал чүгээр.

ЧОГААЛЧЫЛАР ПЛЕНУМУ

Дуун республиканың Шар-далга бажынының хуралдар-зына Тываның Чогаал-чылар эвилелини ошатаар чериниң пленуму оолуп өрткен. Аңаа баштаар че-риниң «Улуг-Хем» сеткүүлүн болгаш литература фонду-нуң ажылыны дугайында отчеттары дыңдаан.

Пленумду ажылынга Тыва Республиканың Пре-зидентизи Шери-оол Ди-дигинович Ооржак кирип, делгердей чүве чуугалаан.

Пленумга организация-айтырыны база көргөн. Пленумга кирип келген дилээң барымдалааш, чо-гаалчылар эвилелини ош-таар чериниң даргазы эрге-хүлээлген Н. Ш. Куулар-ны хостаан.

Тываның Чогаалчылар эвилелини бштаар че-риниң даргазы М. П. Хо-валыг сонгудкан.

Бистиң көр.

Эрзин

ТУРАСКААЛДЫГ КУБОК Эрзин кожуунун Бай-Дар сууруна фарвильданы сөөлгү дийтаанар хуннерде ТАР-ның Чингине секре-тары чораш Ирпит Шады-жапка тураскааткан Ирпит

Шадыжаптың кубугу дээш тыва хурешке, хол бөмбү-үңге, хол-шыдыраага респу-блика чергелиг спортчу мар-гыдалдары организаап эрттирген. Аңаа Таңды, Тес-Хем болгаш оон-даа өске ко-жууларда кылган реидтер кышкы коннопла 94-ден операцияга дүүшүр. «Муракчының» хору туралыган. Чыгыс-Терек, Чангыс-Тей, Бай-Талдың Даштыг-Тей, Эле-зинин хову деп черлерге кылып чоруткан реидтер үе-зинде бодуңга коннопла ап чоран он бир кижин туткаш тортаан. ийигизинге хамаарыштыр кеземче хе-рээс оттурган. Оларның чек-изи назы четпестер.

Дөрткү кварталда кыл-ган реидтер үе-зинде боду-ңга коннопла ап чоран беш кижиге кеземче херээс от-турган. Оон кижини торта-ан. Бо реидтерин түнчел-дери биле 11 кижиге кезем-че херээс оттурган. 38 кижиге административтиг хемчеглерни оонаган, назы четпестер комиссиязыче

БАЗА БИР ЖУРНАЛИСТ ӨЛҮРТКЕН

МОСКВА, март 2. (Рос-ИТА-CR). Россияны хой-ниги телевиденингиң оонокта чаа удуруп эгелээң гадалыгы журналист, онд-диге организатор Влади-слав Листьев бо чылдын март 1-де өлүрткен. Ол хүн ол ажыдал кааш чанып бар чылдыра оон оажынының поддөздөнине ону ондиди-мес кижиге (азы кижилер) өө-лол өлүрүп. Ол ханыг өлүрүүшкүн дугайында ме-дээ дыңазып кээри өлек. Москваың хоорай проку-ратуразын болгаш мили-ция чериниң ажылаачылары база «Дүрген дуза чеди-рер» черини эчилери өлү-рүшкүн болган черге чед-берген. Бо операцияга ө-лүстүр чөпшөөзи чыгаргал В. Листьев шыдаштып бар-ган.

Уулдидиниң болган че-рден ийи хоаны, бир оку-тушпач. Моон алгаш көө-р-ге, өлүрүүчүлери ийи катан болган хевиринг оор турар. Бо болушкун талазы биле Москваың прокуратуразы кеземче херээс оттурган болгаш өлүрүүчүлери ист-теп тывар хемчеглерни ис-таган.

Журналист В. Листьевтин өлүрткени биле холбоштыр Россия Федерациязын Президентизин кылган дел-делетин Президентизиниң шар-далга албаны дыйнатын, Президент делгелетиниң мында деп чуугалаан.

«Россияны миллион-миллион чурткачыларыңа ышкаш Владимир Листьев-тин өлүрүниң дугайында ме-дээ менээ дыка-ла

Кыдыра көөрге болур бе? ДУС-ДАГЖЕ ЭЭ КӨРНҮП, АҢАА КЭЭП КӨРҮҢЕРЕМ

Тываның «Каа-Хем» хо-мур-даш уургайының Дус-Дагда дус казып турар уур-гайының салдырдында бай-далдың дугайында ол тала-зы биле чамдык чүүлдерин бижип көрөйн. Бүдүрүлгө чери бүүдүрүлгө болгай. Оон дусту чүге Тываның чоңу эвес, Россияның чам-дык девискээрлери ооза ажылап турар. Бүдүрүлгө черинде 20 ажыг ажилчын ажыдал турар. Дус салып алыры биле келген машина-лары саат чокка ыткарып, чүдүрүп берип турар. Рес-публиканын өске черлерин де турар хөмүр даш уургай-ларына бодалга, Дус-Даг-нын дус казар уургайларын-да байдал дыкы нарзын. Чүү чүдөлөр нарын байдалыг атгарамыл кычаш?

Ажилчыннар чурттаары биле кылдыган 2 чурттал-га бажыңдарында чым-даа

чурттавайн турар. Сонгал-да бузук, үрүмек септел-гези кылдыман. Таңыллы маан. Дус дендилээр лезги чогудан автоматшаларга чүдүрүп турар чыктынын көмөзү билдинмес, чам-дыкта дусту норма ажы-даа, чамдыкта өзөштү даа чүдү руптер таварылгалар бар. А ажыр чүдүрүнгөн машина-лар чүдүргөн дузу аар оор-га, орук ара дужуруп, че-рге төгөр даа ужурга тавар-жы турар. «Каа-Хем» хо-мур-даш уургайының баш-таар чери Дус-Дагнын дус бүүдүрүлгезин аңгылааны.

тускайлап алынар деп ыдалап турар. Ыңгалза-даа дус бүүдүрүлгези мындыг-берге быдалда турда, аң-гылаанып алырының чыда-гааны турбас деп бодалар мен.

Устүнде байдал биле алыр-га, контораның, чуртталга бижыңарының, чунар-ба-жинының, столоваяның сеп-телгезин кылырыңга ашпа-ландырышкыны бөрөфтин турда, байдал багай болбейн канчаар. База ол ышкаш м-шиниң техникаыңгарыңиң тудар талазы биле ажыды-ланга кирери, оон ашпа-ландырыңдарың дарый шипти-

лазери негеттенип турар. Бо-ла бүгү четпестерин талазы-биле өвүр кожуун чагыр-газының талазыңа ажил-даа ууда Чазаа черинге ая-тырылгыны тургустун чаа-за-да, күсселде мынчага дээр чок.

Тыва Республиканың Пре-зидентизи Дус-Дагнын дус бүүдүрүлгезинге б-рып тур-да, ында багай байдал хе-вээр артышкан Дус бүү-дүрүлгезинде бо четпес оай-тандары эдери биле Тыва Республиканың Чазаа кеңи-гуниериниң шиптенгил о бу-дүрүлгеге дорт хамаарылга-

мур-даш уургайларында ажилчыларны байддала-ры дыкы эки деп чүвени ко-жуун чагырганың дарга-лары, Дус-Дагнын дус бүү-дүрүлгезиниң даргазы Бо-рике Донгак магадал чууга-лаар чорту. А Дус-Дагнын дус бүүдүрүлгезин дарга-лар кыдыр болур, оле оңа са-гу-лиң сабаптыр турар. Бо хо-мүлдүрүң дыйнаан, маан бо чүүдүлү бижип турарым-н чылдырааны ында чүве.) Ылыр чөккө кайың боор-рут аан, даргаларын. Дус-Даже сагыш салып көрө-дөп күзеп олару улус-тур-бис. Дус-Дагже ээ көрүп, көз көөрүңерни дилеп тур-бис.

Алай чөккө дыка-ла таарыма чок ийин.

Куулар НАМАЖАН. Өвүр кожуун.

ТӨӨГҮЛҮГ ЧЕРДЕ МУЗЕЙ

РОССИЯ ФЕДЕРАЦИЯЗЫНДА

Кижия, оок мезушьянары болгаш, угаан бодалы сайзырадыр, бугу улустарга элч чачылдырып, култууразын, салгалдарын, дыллы болгаш төөгүзүн, шажын-чудулге чочу чүүлдерин билдирин, деткирин, улус чоңа, анык-өскенге тайылбырлап өөредир талазы-биле музей суртаал албан черлеринин аразындан оза черин өөпел турар. Музей чүгле чырыдышкын чери эвес, эртем-шинчилел черлеринге оза хамаарык. Бистиң чурттап, ажылдап турар суурувус Алдан-Маадыр Тывада эң төөгүлүг черлерин бирээси. Алдан-Маадырлардың даштынны эвгелелдерин билгеш иштин феодалдардың кады-бегге дарлаанын улур демнешип чоңаан чери 1883-85 чылдарда болуп турган. Алдан-Маадырлардын тура халышыны Тыва улустуң хамаарышсас хосталганы дээш демисели — оң төөгүзүңге чайыпнаан маадырлар болушунан болур. Алдан-Маадырлардын тура халышыны аштырышыкка таарышкан-да болса, тыва улустуң демселсинин чагчыларын ойлалаштыр чыгыш кызыгаарланчак, улус эвес девискээрге хөдөлгилерин кеңи чочу, анык чок ойдандын араг массаларга күрөскөш, күш-ажылын араатарың мээ-медерелиңе ханын сорбугуз исти арттырган.

1995 чылдын январь 21-де Алдан-Маадыр сууру бир төөгүлүг болушун, 1991 чылдан эгелеп олура бажыдынын бир өүлүгү.

Чин өрээлиңе ажылдап турган музей салбыры, деңгем чырык өрээлдеринг чаа тугутунган музей бажынычары кирип, оң бажырык ажыдышыкыны болган. Январь 21-де эртемнинг 11 шакта чаа тугутунган музейнин чанынга Чазак кежигунери, аалчылар, хөй чон чыгып келген. Сүт-Хөл кожуун чагырааның даргазы А. О. Кеңден бажыныч митингин ачыткан. Чазак Вапшынның социал-политика талазы-өйөралакчызы Б. С. Шырап-ка сөс берген. Б. С. Шырап музейнин амык дузанын чугаалап, чоңа бажырык чедиргеш, музейге кирериниң бажырык кыжызын кескен. Музейнин иштине кирип, чоңа залдар аанын-биле тайылбырың ук музейнин директору, оң чүүл-дүр автору, мен кылдым. Оң сөүлдүңе Чазак кежигунери, чыгыш чон, аалчылар көдөз Култура бажыныч долдур олурункан. Ача Б. С. Шырап музей талазы-биле делгеренге чүве чугаалаш, чаа музей-биле болганы дээш бугу чоңа байыр чедирип, чаа тургустунган музейнин моон сонгаар мандып, күш кирип, сегереп аарыңа дуза кылдыр 2 млн. рубльдан белек берген. Оң сөүлдүңе-ле сандал-оңал байыр чедиршинеңиңиң, белек-селек хөй болган.

Ажылдап кирген тудуг

Хөл кожуун чагырааның даргазы А. О. Кеңден кожуунуң култура кылдызын эргелениш В. Х. Ооржак 1-1 млн. рубльды музейнин салбырыга шилтиңир бээрине азааннар кожуунуң хереклекчилер нитиңининг даргазы Б. Д. Ховалыг 100 мун рубльды өг-булениң мурунуң музейге белек бербишаан. 500000 рубльды музейнин агар саныңе шилтиңир берген. Музейин тудуруңа хөй ажылды кылган, кожуунуң КМН-ның даргазы В. Ш. Монгуш музейнин агар саныңе 200000 рубльды шилтиңир берген. Ажыг черге «Конт» диртип шийттирип чоран

Өңөк-оол Санбуаевич Ооржактын уруу Светлана Ооржак 200000 рубльди, «Сумбер-Уула» колхозтуң даргазы Ю. К. Донгак 5 хураганың хойну, 50000 рубльди музейге туду белек кылдыр берген. «Алдан-Маадыр» совхозтуң директору Ю. М. Базыптаа 3 баш хойну хураганнары-өйле, 2 ошкуну анаалары-биле бээр болган дужаалын музейнин директору тудуздан. Чаа музейге белек-селек хөй-ле болган. Музейнин ажыдышыкына тураскааткан шыды-

торунуң эртем талазы-өйе оралакчызы Людмила Монгушевна Салчак, улус эртем ажыдакчылары А. С. Комбу, Л. Х. Нуулар залдарыңа витриналарын чаап кылыртып, дерип каастаарыңа чурукчулар В. Н. Елизаров, П. С. Изиндеев олар улуг үлени кылдылар. Эң берге, нарын ажылды кылтаны дээш үстүңде эштерге үлүү-биле өөрүн четтеренимин бугу чоңун мурундалы илеретпес арам чок. Оон аңгыда чаа туду-гу дүрген дозар дээш туду-гунуң даргазы турган, амгы үеде кожуун чагырааның даргазынын оралакчызы В. Ш. Монгуш, тудуг бригадир Александр Монгеевич Ондар, шеверлекчилер эвенузу (удрукчузу Сай-Суу), одалга системаның ТР-нің култууразын адалык ачытканчызы Ортуң Эртинесвич Сарыгларын удурткан эвенузу, чырык дерилген Анатолий Бажы-оолович Нуулар, Олег Шыдыраевич Сарыглар оларын көчүк кызып ажадыланың демделес арга чок.

Бистиң музейвис төөгү углаптышыкыңиң, анычанга ажыдышыкын соолдуге доран аалчылар республиканың аңгы-аңгы мурунларын чыңап өгөлдү берди. Оон аңгыда, түс чериниң чоңу, анык-өскен, өөреникчилер база көп-көр турар. Ортамак школаның өөреникчилери ам дээрзиде нити таньыкчыга кылып, өскүрсялал турар. Оон соолдуге тыва дыт, төөгү-биле харьлаалык кичээлдерин, класс шак-

● МОСКВА. РФ-тиң Чазаа акашның үези бадыл турарыңа дүүштүр 1995 чылдың март 1-ден эгелеп, шалыңга болгаш өскө-даа социал төлеверлерге залчегин индексацияны чорударын шийттирлээ. Ол дугайын Россияның куш-ажыл сайды Генадий Меликян Россияның хамаарышсас профвиедлер Федерациязының төлээлери РФ-тиң Чазааның даргазы Виктор Черномырдин болгаш Сайттар кабинетининг кежигунери-биле ужуралып турар үеде делегел. Бюджеттен ашка ал турарларын тариф сеткавының баштайы. В разрядын Чазак деңизер деп турар дээрзиниң дугайында илетерге берген чуугааларын Генадий Меликян шын эвес деп бурду шашкан. Харын бистер нити индексацияны чоруткаш, март 1-ден эгелеп хандырылганың четес ажыдыланын болгаш албан-ажаакчыларның шалыңын өстүрер деп турар бис деп, ол делегал.

● МОСКВА. Космос эразы эгелээден бээр бө хүинерге чедир Россия болгаш мурундалың ССРО космоске 2656 ракета-чедирчилерин болгаш ол чедирчилер-биле 2976 космос аппаратамын салып үндүргөн. Эң хөй ракетады Плесетск космодромдан салып үндүргөн. Оон Байконурдан 1056 (40 хуу), а Астрахань областа Капустин Яр дээр полигондан 139 (5 хуу) ракета-чедирчилерин салып үндүргөн.

● МУРМАНСК. Баренцево болгаш Карск далайларын нефтига болгаш газың черлерин дүрген шийгээдин алыры чугула деп РФ-тиң даштын херектер сайды Андрей Козирев аңа чоруп турар үезиде чугаалап. Ук сайды Турене Думазының депутаттары кылдыр оон соңугтан болгаш соңуң чүк чурттакчыларының перспективтиг теле-виделдерин делтип турар.

● МОСКВА. Стратегтиг шаап халлаашкын чепсептеринин делегер керээзиде айтыкан хүлээлелерин канчаар күөсепти турарын хынаар талазы-биле инспекция ажылдары Россияга болгаш ядролуң чепсептиг өскө-даа чурттарга март 1-де эгелээ. Керээде айтканың хүлээлелери сагып турарын контролдаар талазы-биле чамдык ажылдары Россия Федерациязында ам безин чоруп турар деп стратегтиг укур-дузаның ракета шийгелеринин күрөөнүн шендел полигонунун начальниң генерал-лейтенант Юрий Журавлев РосИТА-СЦТА-ның корреспондентизинге дыңнаткан.

● ЧЕБОКСАРЫ. Кан-куяктан кылган үр автомашинаны Чувашияда Москвага чоруткан. Ол машиналарны оза үнелиг чүктер дажылаар инсанасторларга бээр. Каң-куяк машиналарын Шумерья хоорайда завод бүүрүп турар. Бир ындыг машинанын өртөө 90 миллион рубль. Россияның дыңа хөй хоорайларында ол машиналарга чагылар кирген.

● СТАВРОПОЛЬ. Чечен чөрдээлериңе өлгөн тай-бың чурттакчыларын саны РФ-тиң кижиги эргелеринин талазы-биле бүрүн эргелиг төләэн Сергей Ковалевтен мээзин өзүрүр алырга 24.500 кижиги бооп турар. Ол саны Ставропольда казак шериглеринин атаманы Виктор Шарков база бадыткан, оң мээзин өзүрүр алырга өлгөн тайбын чоңун саны 30 мун чедип турар. Байык култура төвүнүң даргазы Хорон Даниелитин мээзин биле алырга, өлгөн тайбын чоңун саны база-ла 30 мун кижиги чеккен бооп турар.

● ЧЕЛЯБИНСК. Чевяга шериг албаны эрттирер күнелиг кижилерин Челябинск областың шериг комиссияның шийгиңи-биле шийип ал турар. Билдиришкни кириңер кижилеринин чартык кезини колуп каапкан. Чижээ, Южноуральск хоорайдан билдиришкни кириңер чөзөрби анык кижиниң чүгө дөргүн хүлээп алган, арканыры кады кошкак, арагалар, назыны улгады берген кижилер болган.

● НОВГОРОД. Санкт-Петербур — Москва аразынын дүрген маңаар демир-эрүк магистралын тудурыңа холбошкан экология айттыгыларын шийгирлээринин эң таарышсас аразын Новгородтун хөй-нити платанында чуугаалажып турар. Эртемденерин болгаш өзүрүр алырга, үк орук Валдайың национал бойдус паркын тавырыңа чүве болгаша, динге амытангаар болгаш үнүштерге улуг хораны чедирер хире, оон барымдалаш, эртемденер ук айттыгыны бугу тала биле шийгирлээрин саналдап турар.

● БИРОВИДЖАН. Еврей автономнуң областың девискээри келер үеде Изракы Чоон чүктүң одалга төвү болу бээр. Голоттарын дүңдүктүң өзүрүр алырга, областың девискээриңе үш кезек черде милдир тонна анык хүрүн хөмүр-дүз бар бооп турар. Ол хөмүр-дүзү казырың керээзин казасы Мур облоста «Райчихинск хөмүр-дүз» акционертиг нитилет чырган.

● КРАСНОЯРСК. Канск-Ачинск одалга энергетика комплекзининг (КАТЭЦ) куш-ажыкын коллективнин конференциязын 20 мун анык кириңжилерин Россияның Президентин Борис Ельциңге анык чага чоруткан деп дагжыларың профвиеддеринин девискээри. РосИТА-СЦТА-ның корреспондентизинге дыңнаткан. Соолугу иңи чыт тургузуңда КАТЭЦ-те байдалды шулдудулар дээш Россияның Чазаа, Одалга болгаш энергетика амыкын, РФ-тиң Экономика болгаш Сан-хөгүс амыкы чөгүр хемчелерин албайн турарын күрүнө оштыны Силерге дыңнаттып тур бис деп чагада айткан. Оон түңселенде хөмүр-дүзүңиңиң шиңары тергини, курлавыры хөй, технологияны эңи бооп келген КАТЭЦ 1991 чылда 60 миллион тонна хөмүр-дүзү казып турган болза, ам оон чүгө чартык кезин казып турар.

Россияның Президентин КАТЭЦ-те байдалды хууда контролга алырын Чазак баштынчыга иңи чыл бурунга дааскан, оон кандыг-да түңсел үнөөн, ынчанга бектик албан-дужаалдыг кижилерге өзүрүр хөңүвүс чидип тур деп ук чагада база айткан.

Татьяна КУШКАШ, башы.

(РосИТА-СЦТА-ның корр.).

«ДИКАЯ РОЗА» МЕКСИКАДАН — ЧОРУПКАН

МЕХИКО. (РосИТА-СЦТА-ның корреспондентин Владимир Куляков). Мексиканың телесериалы Вероника Кастро Аргентинага барып ажылдаар дээш чуртуңдан чорупкан. Тус черинг массалыг информация чекпектери ол дугайы дыңнышкан, сурагылы артистни чуртуңдан чоруп барганы чамык болуп турарын демделеп турар. Он чыл мурунуда Вероника Кастро «Телевис» корпорациязына ажылдап тургаш, сөс дыңнаван жорунуң уржуундан ажалын тур када кагаш, Буэнос-Айресе чорупкан турган.

Бо хүинерде Мексикада «Телевис» «Антена» компаниязы Верониканы киржиклесе биле телесериалды көргүзөрин уламчылап турар. Бо кинону он чыл мурунуда ол Буэнос-Айресе турда тырттырган. «Телевис» корпорациязы «Вероника» кинофильмди арны деп

КИНО СЫЛДЫЗЫ ВЕРА ХОЛОДНАЯГ ТУРАСКААТКАН

МОСКВА. (РосИТА-СЦТА-ның корреспондентин Анна ТАТАРИНОВА). Россияның чок кинонуң сылдызы Вера Холоднаяга тураскааткан «Кино болгаш херээжен» деп чаңыл болган фестивал Москвада ачыттыган. «Быттава муңгаралым, ыттава», «Амыдыр дээш» деп киноларны көрүчүлүрге бараалгаткан.

Вера Холоданын кайгамчык ат-суралыг апарганын кол чылдаанын тывар дээш кино ажылдакчыларды бо хүинерге чедир маргышп келген. Оон чоңадыктың намдары холчок кыска болган, ол бир-ле дугайында кинога 1914 чылды тырттырган, 1919 чылдын февральда чок апарган. Оон маадырлары чүгле чараш,

Чылдар болгаш кижилер

АЛДЫН КУДА

Амыдырлга балалбас, чаагы нзин арттырган, ам-даа чоңу, ажы-тол дээш сагыш-стакти Дугура, хөлөп чорурар, ам 75 харлаан Василий Санмасыч Тамдын оол дугайында бо одур-галарың билжил, чыгыг сөстөрүңа хаван чынында аңаа Юрээп каайн.

Тамдын-оолдарың өг-булени — интернационалың, уругларындың нези Прасковья Федоровна (хакас) — Маадыр ие. Оларын уруглары улгадып, тускайлап, ажал-амыдыралды — уругларыңды уругларың, кеңээттери, күдээлери дөр сымас. Дөңдүр ортан үезиде хүндүлүг кыргырган — Василий Санмасыч биле Прасковья Федоровнаың өг-буле тугаандан бээр 50 чыл болганы демделээ. Төрөдери, эш-өзү чыгып, Алдын нудалың йөрөөл байырлаын эрттирген.

Бо байырлаага Тоора-Хем суурда чыл чылдарда кады ажалдап, кожа чурттап келген улуг назылың шери И. С. Сивенек, К. С. Бүрбү, Б. В. Кол, М. Ф. Селин болгаш өскөлөр-даа чыгыг сөзүн сөгөлп, белек-сөлөң-даа тудусканнар. Кожаң, баштаган-даа хөй-ле болган.

Кожунуң култура кылдызы, оң даргазы Валерий Самбухайның өг-булени, Василий, Зоя Самбухайлар, Бичилдик, Долгар-оол Кошукчулар өртенгит белектерин тывсышынаан, Василий Санмасычын чогатканы сөстөрине бижээр ыр аялгаларын күөсепди өөршөөр. Таңчыча Алексей Сивенек тыва таңчыларын бараалаткан. «Азас хөлдүн дилин чөчөө» (агаалы Юл Булатов, ам аравыста чок) тоңду да билбес, оон чарашсын, чоргаралды бис ырлаван улуг бичилдик-чок. Ол кезээ Василий Санмасычын чогатканы бо ыр база чагыланын турду. «Кривовик», «Челер-Хүрөг-даа» чыда калаван.

аажок кижизиг, бодун организастан билер, эртем, өөршөлгө сунулдуг, бижык турштугу кижиниң эди дээрзин ында демделелдер айттыр.

Номчуур литература даңазы — Д. Лондоунуң, М. Твеннин, А. Франстин, М. Горькийнин, Д. Бедныйн, А. Толстойнүң чоңаалдарын шунтуңун айткан. Ханы утканың, чалгынын хөстөтин ушта бикил ал чоңуң. Ол хаак талазы-биле республика чемпиону чоран.

1965 чылда Азас школы-ааның 7-ги класзына өөренип тургаш, «Суурум, суурум...» — деп шулдугу чоңаткан.

Суурум, суурум Адыр-Гежиң, Чурумалдыг чараш-тыр сен. Чуртталгамның өөрүшүзүн Суурум сенээ тураскаар мен.

Шунту одургаларын кирибедим. Бичиң блокнотка Мария хөкүлүнүң сөстөрүн өскөртпедим. Бо шулдуг адыр-кежигилеринин анык ыры апарган.

Тожунуң, ажал-ишчилери чаагы чачылдырын уламчыларыңа чүктүлдүг, эки сөк-килдиг улус. СӨР-ге кары сагыштыг дайзын күжүң дөгөп, халдап кээрге, Тоңду да дайныңе шунту бежен хире кижиг айтканган. Оларын дыкха хөй даңып шы-лүден эп келбээ — 27 кижиг. Өг-булениң херээжен ээзи, алдын куданың маандыры Прасковья Федоровнаың ийи агазы Григорий, Виктор Саялонтар быза амы-тыннан чарылгач.

1949 чылда тургустунган «Советтик Тыва» колхоз республикага бай шымык, ортугалыг ажал-агы апарган. Колхозтуң акаш-херей-

ДУГАЙЫНДА

зынга эдилгелер кириринин ачытыларынын талазы биле чүгле Дээш Хуралда хойду саның кириңер эргелиг эвес, а Улуг Хуралдын бодуңа хойлу саналдып кириңер инициативыга болуп өрелет.

Улуг Хурал дугайында хүлээп алдыңан хоонуда ол организм сан составы 300 кижиги болуп деп толдортуңган. Президент материалдык техниктиг аргаларын (орди сава, гостиница), нитининг чөмөңнелге черлери дээш оон да өскө өөренип көрдү, оон сан составы өзгөңнелерин чугула деп саялың. Улуг Хуралдын составы 250 кижиги болдуар деп санаалан. Дөңдүр оой-биле чедирешел.

Улуг Хуралдын аажок үтүгү политиктиг болгаш эрте-хоойлу укур-утказын он залал демелеп болгаш бугу чүд төлетип, политиктиг тудыгының блага эрте-хоойлу талазы биле шырык белекчелдер кириңерин Улуг Хуралдын делегаттарына сонуп аар дугайында чөйүң күзел-соруун илерет-

шы хөвиринг, чаңгыс натап оодур тур хуузаалыг болбас укурду. Улуг Хурал 4 чыл хуузаалыг кылдыр азы өскээр чуугааларың. Дээш Хуралдын бүрүн өргөлериңиң хуузаалыңга сонугу болуп өрелет, Президент сангып турар.

Конституция өзүрүр республика Конституцияныга эдилгелер кириңер талазы-биле Улуг Хурал дээш конституция орган болгандың, Улуг Хурал Конституция эдилгелер талазы биле хойлулар хүлээп алган Президентке ат салыры-биле чорудур укурду деп, Президент саналдап.

Ыччалыг-даа 1995 чылдын февраль 2-де эртен сессияга Президентинин саналдарын, Улуг Хуралдын сан составына хамаарышкан саналдар еселдерин, депутаттарын хүлээп алб азы номдунданыч болган. Анаа санал берген депутаттар буттарын профессионалыч хойлу ажылдап кылгычы-

Хууда бодол

барымдаа-даа берип шыдаван, анаа-ла нити сөстөр-биле кызыгаарлаың каанар. Улуг Хуралда нитин дөрт чыл чедир тургузырын эргелек чүгү-лазының дугайында зона хуралдарың кириңжилерин саяларын чүгө өөренип көрбөзүнне хамаарыштыр ийм-даа чуңу-да чуугалаваан. Ол хуралдын кириңжилеринин хөй кезиниң саналы ындыг турган болгай. Хоойлу төөлүкселен чуугалажып тура, хөйнуң ол саналын чүгө өөренип көрбөзүн? Ындыг чүве болганда кожуунар болгаш хоорайлар толгал-ри-биле сүмелешкениң херээ бар турган ирги бе, чүгө-ле хөй чургаалдар кылып, улустарын ажалданган, албан хүлээлелеринден чыгыштыр турган чүве ирги деп айттыгылар турустуңуң каардыр.

Конституцияга өскерилгелер болгаш немеделер талазы-биле Улуг Хуралдын шийгирлериң хоойлу өзүрүр хөвирлер бижыклары биле Дээш Хуралда чоруду-

дар дээш кандыг барымдаларга база кандыг чылда-ганнарга үндөлүктининин, оон киши шууг кайгар, угап-билдери-даа берге, Конституция өзүрүр өскерилгелер болгаш немеделдер кириңер оңа эрге чүгө Улуг Хуралга бердинен, бо талазы-биле Улуг Хуралдан бектик байдалда турар. Ындыг болганда Улуг Хуралдын шийгирлериң Дээш Хурал хөвирлер бижыклар дээш шилп эвес болгаш ол конституция органның укур-утказын кудулап турары оң. Бодунуң шийгирлериң Улуг Хурал боду хүлээп алган хоойлу биле хөвирлөп бижыклар укурлуг.

Депутат кижининг этианың дыкха хөй депутаттарын каркызы-биле хөвирлөп турарын чөвө аңаа хүлээп ал шыдавас-тыр мен. Чижээлээрге, депутат Б. С. Нурзат кандыг азы брмында чок черде Президентин республика Конституция хөвирлөп турар деп буркулдуп, хары-тала Конституцияның республика Конституция хөвирлөп турарын харыса-тыр-

эрге-хоойлу талазы биле нигилизмниң (бодунуңдан аныг кандыг-даа өскө барымдаа хүлээп албас чорук) деп бисти буруудаткан А. С. Хоонбанга хамаарыштыр шыңгыг негелдери тургузар укурлуг мен. «Эрге-хоойлу талазы-биле нигилизм» дээш сөстөрнүг укур-утказың депутат биле деп түңсөлөп кээп, юристерден бо талазы биле консультация алырын аңаа сүмелсекээр-дир мен.

Президентинин саналдары хүлээп көрдүмнээде хөй-дуга ат салдыран-даа чегел-ле боор, ынчанга ол база катап эгитинин болуп деп санал турар мен. Езаң натап сайгарыла үезиде эдилгелер хүлээп алдымас болса, Президент кыйгырылгар болгаш референдум дамчыштыр чөвөгел сүмелжин болуп эргелет дээрзин түңсөлөп демделээр болдуйм.

Алексан Р. ООРЖАК, Тыва Республиканын Президентинин хөвирлөп турар үеде юристер, оларын шийтисе мен, чедир белекчелерниң документилер сайгарылыга кириңип турар (Гонорарың «Шыңа»).

Сценада — «Күзел» театр

«ХАМ - ЧАЯАН» ДӨСТҮГ...

Ушпа-турба чөпүк, согур ирей элээди олгунга четтирип алгаш үнүп келир. Ол шаандан тура хам чоран. Бо эдетип чорур олгунду нези-биле улус-чонунга чаладып...

Чаа шиниң ооң кол тургузукчузу — режиссеру, бистиң республикада ат-сураа билдингир апар чыдар Вреж Мелон...

ЧААТЫНЫҢ ЫРААЖЫЗЫ

Улуг-Хем кожуунунң Чодураа суурнуң культура байыныга ам ийи дугаар байырынга, кожаңнаарынга...

Тал суурнуң төлээзи Инга Сюрюнов оол тергидеи үнген. Ооң даразында черни Арыг-Узур суурдан келген бөлүк ыраажылар алганыр...

Салым-чааныгыларны илгеридеи, хоочунуларга акжык орукту берип, хой көрүчүлериңи, аш-чөм хачдырыгы...

Көрүчүлериңи өмүрүзүндө тускай шаңдалдырып, Рохма Күжүгөт (Хайыракан), Ахмед Кыргыс (Ийи-Тал), Сергей Хыртың...

ҮПТЕКЧИЛЕРНИҢ ҮҮЛГЕДИИ

Чаадаа хоорайда «Шахтар» Культура бажыны деп адаар културалык база бир төвү бар. Чон орта кино көрө...

Чараш төсөк төөгүвүстү ам-даа уламчылап болур. Бис. Улуг тудуг бүдүрүлгези болур АКМК-2-ниң бажы...

Шыдыраа ШЫЛГАРААННАР — КҮДЭЭЛЕР

Бай-Тайга кожуун чагыргазыңың шаңдалык база Хахан чылдык чемпионат оң даш Тээли суурнуң эң шилтинген оң ажык шыдыраачының...

Куулар бо удаада база хөл шыдыраага болуңуң бектик спортту мергеилиңи бадыткап, кымга-даа уттурбайн...

Оолдары-дыр. Чоргааранчыла күдээлер аа. Кожуунуң шыдыраа федерациязыңың даргазы...

Тилекчилерге акша-шаңдалдырың кожуун чагыргазыңың даргазы Н. Ч. Ооржак байырлыг байдалгы тыпсып...

Хэвисти шыгыжаарда дуруп алыр. Дуруп тура, ооң аразыңга үзүт-ховалган-нарга удул кандыгы-бир чүтү...

ХЕВИСТИ АШТААРЫ

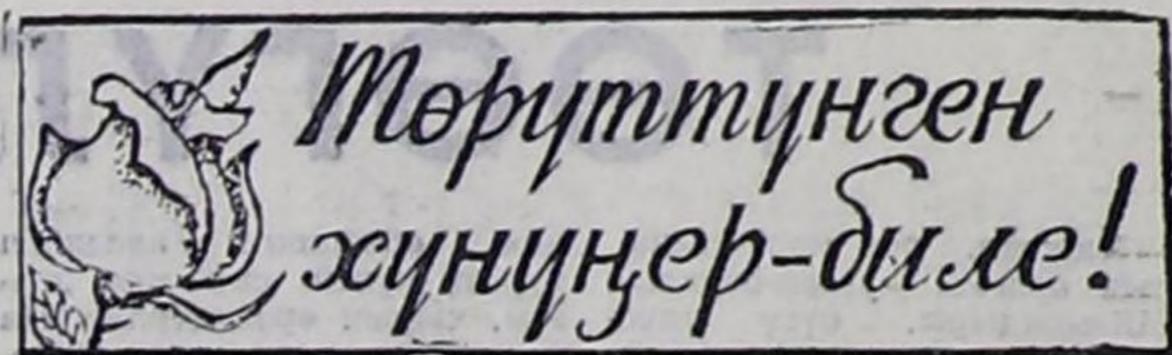
● Машина-биле аргып каан хевисти садып алганыңың алды айларыңда кадыгы шөткө-биле болгаш пылесос-биле аштаарың сүмөлөвейин турар...

Ажыктыгы сүмелер

ӨГ-БҮЛЕ ЭЭЗИНИҢ ДУРЖУЛГАЗЫНДАН

● Хэвисти шыгыжаарда дуруп алыр. Дуруп тура, ооң аразыңга үзүт-ховалган-нарга удул кандыгы-бир чүтү...

● Хэвисти шыгыжаарда дуруп алыр. Дуруп тура, ооң аразыңга үзүт-ховалган-нарга удул кандыгы-бир чүтү...

Мөрүттүнген хунуңуң-биле!

Кээ-Хем кожуунда «Совет Тыва» совхозунң кол эконоими Александр Соколовч КААДЫР-ООЛ март 9-та 55 харлаар. Ол Тимирязев академиязын дооскан соонда Тес-Хемниң Берт-Дапта...

ЧАРЛАДЫР

Кызылда күрүнениң башкы институту дараазыңда мергежилдерге төлөврүлгү үш ай хуусаалыг белеткел курстарыңче күзелдиг кижилериңи чалап тур...

Диагонали 37 см — «Електра» (1.150 мун рубль); «Панасоник» (1.700 мун рубль), диагонали 51 см — «Електра» (1.550 мун рубль), «Нек» (1.600 мун рубль)...

Тыва Республиканың кадык камгалалының «хоочуны Татьяна Ни олдуне МОНГУШУН» 66 харлап бар чораш, хенертен мөчээни оолдары, чөөк кижилери болгаш төрөлдери ханы кажыдыл-биле динчидип тур...

«ШЫН» СОЛУННУ ДАМЧЫШТЫР

Бистиң ынак авазы А. Мамадалыча Чиний-оолду сөөлгү орукче үдөп, акаарыңа материалдык болгаш моральдык улуг дузаламчыны көргүскен Тываның уңжар чүүлү аргыжылыгының акционерлиг нийитилелиниң...

KINO МАРТ 3-ТЕ «НАЙРАЛ»: «Городские пикники» 9.30, 12.20, 15.10, 18.00 шақтарда. Ин деозалга: «Маска» (АКШ) 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.20 шақтарда. «ОТЧУГАШ»: «Рождественские сказки»...

Тургузукчуларыз: ГЫВА РЕДАКЦИЈАНЫҢ КОЛЛЕГИЯЗЫ: П. С. Базыр (кол редакторун ораалкычы), А. М. Монгуш, А. О. Океур (хат-ыкмалагы секретари), Н. М. Сава (кол редакторун ораалкычы), Е. С. Эрбег. РЕДАКЦИЈАНЫҢ ТЕЛЕФОНЫ: Кол редактор — 3-43-34; келгөн кижилер күзөө алыр чөр — 3-34-26; кол редакторун ораалкычы — 3-33-91; 3-14-17; хат-ыкмалагы секретари — 3-34-92; ораалкычы — 3-45-93.